

<https://doi.org/10.53656/his2023-5-2-gre>

*View Over the Balkan Peninsula
Поглед над Балканите*

ГРЪЦКАТА КОНСУЛСКА МРЕЖА В БЪЛГАРСКИТЕ ЗЕМИ ПРЕДИ ОСВОБОЖДЕНИЕТО

Проф. Юра Константинова

*Институт за балканистика с Център по тракология
Българска академия на науките*

Abstract. The aim of the proposed study is to trace the creation and the development of the Greek consular network in Bulgaria in the second half of the 19th century. The topic has not been the subject of scientific research so far, but is important for understanding the unequal positions with which the Balkan states enter the period of their independent existence. The study of the Greek consular network on the Balkans also makes it possible to outline the priorities in Athens' foreign policy, as well as to trace the importance it assigns to its compatriots left outside the borders of the free Greek state. Last but not least, it is of interest to Greece to fight to preserve the privileged status it enjoys under the regime of capitulations. However, this effort creates serious problems in Greece's bilateral relations with the Ottoman Empire and with Bulgaria in post-liberation period.

Keywords: Greek consulates; Plovdiv; Varna; Ruse; Burgas

Консулската институция придобива съвременните си измерения през XVII в. и се развива възходящо до Първата световна война. Основна нейна задача е подпомагане на търговските отношения, но освен посредническа роля в икономиката консулствата имат своето място в културната и идейната комуникация. Безспорни са и техните политически функции, доколкото консулските власти са официалните представители на своите държави по места и като такива, извършват активна дейност по създаване на зони на влияние (Ulbert & Le Bouëdec 2006; Ulbert & Prijac 2010; De Goey 2014). В този смисъл изследването на консулската мрежа на Балканите допринася не само за разширяване на знанието ни за самата консулската институция, но и за значението ѝ за прокарване на политическо, икономическо и културно влияние сред народите в региона. Поради това, а и поради значението ѝ за формиране на националната идентичност през последните години консулската мрежа на Балканите все по-често фокусира интереса на изследователите (Koutzakiotis

& Konstantinova 2017). Настоящият текст прави още една крачка към изследване ролята на консулствата въз основа на гръцката консулска мрежа в българските земи¹. Темата позволява да се очертаят някои от външно-политическите приоритети на Гърция, както и да се открият значително по-добрите ѝ политически и икономически позиции спрямо останалите балкански държави.

С Лондонския протокол от 3 февруари 1830 г. Великите сили обявяват Гърция за независима държава. Две години по-късно Великобритания, Франция и Русия се договарят да поставят на гръцкия престол княз Фридрих Ото от Бавария и гарантират независимостта на Кралство Гърция. През май 1832 г. Високата порта признава независимостта на младото кралство и на 25 януари 1833 г. малолетният крал Отон I пристига в Навплион – временната столица на Гърция. Още същия ден Спиридон Трикупис е назначен за секретар на външните работи и търговския флот, а през февруари 1833 г. с кралски указ е създаден и Секретариат на външните работи, който отговаря за провеждане на външната политика на държавата.

До края на 1833 г. са създадени първите гръцки дипломатически представителства зад граница. Пълномощни министри са изпратени в Лондон, Константинопол, Петербург, Берлин, Париж, а консулски служби с различен статут са открити във Виена, Александрия, Анкона, Марсилия, Керкира, Хания, Смирна, Солун, Превеза, Неапол, Кайро и в Сицилия (Griva 2008, pp. 36, 45, 53). За по-малко от година Гърция създава над 50 консулски представителства, половината от които се намират на територията на Османската империя (Michailidis 2012, p. 40). През 1834 г. със седем везирски писма е разрешено създаването на гръцки консулства на територията на Османската империя в Смирна, Солун, Дарданелите, Дунавските княжества, Александрия, Ираклио и Превеза. Всъщност липсата на официално признание не се оказва пречка за съществуването на гръцки консулски служби на територията на Османската империя, както ясно показва случаят с Йосиф Варотис. През септември 1834 г. той е назначен от крал Отон за гръцки вицеконсул в Одрин, а получава разрешение от османската власт да изпълнява тези функции едва през 1848 г. (Papathanasi-Mousiopolou 1976, pp. 19 – 23).

Очевидно е желанието на младата гръцка държава да създаде колкото е възможно повече дипломатически представителства зад граница с цел да закриля гръцкия търговски капитал, но и да преследва териториалните аспирации на Гърция, заявени още през 1833 г. пред чуждите дипломатически представители (Driault 1925, pp. 111 – 112). През ноември 1834 г. гръцките дипломатически мисии в чужбина получават „Консулски указания“, в които е изяснено, че за разлика от посланиците консулите не изразяват

официалната гръцка политика, а са „политически агенти“, упълномощени от страната си и признати от държавата, в която са назначени. Тяхна задача е защитата на гръцката търговия и корабоплаване, както и обслужване на сънародниците им, развиващи такава дейност. Освен връзки с гръците и Гърция в задълженията им се включва и информирането на Атина за демографските промени, настъпващи в гръцките общности зад граница (Michailidis 2012, pp. 43 – 44).

През 1846 г. Йоанис Колетис в качеството си на министър на икономиката и външните работи (1844 – 1847) внася първия проект за организация на гръцката консулска служба, аргументирайки се с необходимостта тя да съдейства за развитието и защитата на гръцката търговия и интересите на гръцките колонии в основните средиземноморски пристанища и в търговските градове на Европа. Макар предлаганият законопроект да не е гласуван, гръцките дипломатически представителства зад граница се увеличават мълниеносно. През 1853 г., когато е приет първият закон за консулската служба, Гърция вече има 131 консулски служби – генерални консулства, консулства и вицеконсулства (Griva 2008, pp. 72, 86). Няма съмнение, че те допринасят за международната видимост на младата държава, както и за сплотяване на гръцките общности зад граница. Безспорни са и заслугите им за защита на интересите на гръцкия търговски флот, чието развитие още през първата половина на XIX в. представлява истински феномен не само за балканските реалности².

От указанията, изпратени до консулските власти през 1835 г., е видно, че Атина още тогава възнамерява да открие дипломатически представителства в градове, които по-късно стават част от българската държава. Предвидени са вицеконсулства във Варна, София и Пловдив, които да са подчинени на гръцкото посолство в Константинопол, както и вицеконсулство в Силистра, което е означено като част от гръцката дипломатическа мрежа в Дунавските княжества (Michailidis 2012, p. 45). Така заявеното намерение остава на хартия близо десет години, докато през септември 1845 г. търговецът от Хиос Димитриос Л. Маврогордатос не научава, че е предвидено създаването на гръцко вицеконсулство във Варна. Той веднага пише до Министерството на външните работи, че възнамерява да отиде във Варна по търговски въпроси, и предлага услугите си за изпълнение на консулска служба в този град. Д. Маврогордатос не забравя да напомни в писмото заслугите на семейството си по време на борбата за освобождение на Гърция и още на 17 декември 1845 г. е назначен с указ на крал Отон за пръв гръцки вицеконсул във Варна (Michailidis 2012, pp. 99 – 100).

През октомври 1846 г. Д. Маврогордатос се възползва от правото си да изпрати консулски агент в Балчик. За пръв представител на варненския вицеконсул в града е назначен местният търговец Йоанис Комнинос

(Lyberatos 2013, p. 63). Д. Маврогордатос остава във Варна до 7 май 1849 г., когато е заменен от Андреас Пападопулос-Вретос³. Новият гръцки вице-консул обаче се задържа в града по-малко от две години и през октомври 1850 г. е преместен във Венеция. На овакантия пост във Варна е назначен Йоанис Вузинос, който дотогава заема поста гръцки вице-консул в Хиос (Michailidis 2012, pp. 298 – 299). Очевидно създаването на гръцкото вице-консулство във Варна е напълно в унисон със заявената от Й. Колетис цел за развитие и защита на гръцката търговия и интересите на гръцките колонии в основните пристанища и в търговските градове. Варна е главното експортно черноморско пристанище на Балканския регион, което през 30-те и 40-те години на XIX в. се отваря за международната търговия със зърнени храни и привлича търговци най-вече от Гърция и Йонийските острови. Те подсилват гръцкото образование в града и постигат културна и икономическа хегемония над православното му население. В тази си дейност търговците са активно подпомагани от създадените гръцки дипломатически представителства, чиято икономическа и идеологическа роля за разпространението на гръцкото културно и икономическо влияние е безспорна (Liberatos 2018, p. 11).

Още от 1844 г. вице-консулт на Гърция в Одрин Йосиф Варотис настоява пред Йоанис Колетис, че гръцко дипломатическо представителство трябва да се открие и в Пловдив. Това се случва през 1858 г., когато за пръв гръцки вице-консул в града е назначен Панайотис Фивос, който обаче често отсъства и поради това още през следващата година е заменен от Г. Канакарис (Papathanasi-Mousiouroulou 1976, pp. 80 – 82). Откриването на гръцко вице-консулство в Пловдив следва последователното откриване на австрийско, руско и френско вице-консулство в града през периода 1856 – 1858 г. Интересът към Пловдив е свързан с издигането му като център на външна търговия, разположен на главна пътна артерия, свързваща Османската империя с Централна Европа, както и с постепенното преместване на основните военни фронтове по-близо до града. Различни гръцки източници оценяват броя на гръцкото население на града в диапазона между 8000 и 18 000 души през третата четвърт на XIX в. (Liberatos 2019, pp. 70, 178, 182, 638). Независимо от очевидно напълно условния характер на тези цифри, откриването на гръцко дипломатическо представителство в града може, както и в случая с Варна, да се свърже освен със защита на стратегическите цели на Гърция, също така и на търговските интереси на гръцките колонии извън страната.

През 1850 г. гръцко консулско агентство е създадено в Бургас и за пръв неплатен агент там е назначен участникът в гръцката война за независимост Псарианос (Michailidis 2012, p. 337). През 1856 г. то е повишено в ранг вице-консулство начело с лейтенант Герасимос Пангалос (Papathanasi-Mousiouroulou 1976, p. 105). През следващите години

статутът на това дипломатическо представителство остава неясен и то липсва от списъка с гръцките дипломатически служби в Османската империя, изготвен през 1877 г.⁴ Според по-късна информация през февруари 1883 г. за консулски агент в Бургас е назначен П. Гофас, който вече е на подчинение на гръцкото генерално консулство в Пловдив⁵. През 1891 г. статутът на дипломатическото представителство в Бургас е променен и то отново е издигнато в ранг вицеконсулство, като запазва подчинението си на пловдивското генерално консулство⁶.

Четвъртото гръцко дипломатическо представителство в българските земи е открито в дунавско пристанище, но не в Силистра, както първоначално е предвидено. Още през 1835 г. гръцкото правителство преценява, че е по-разумно да открие дипломатическо представителство в Браила, отколкото в Силистра (Michailidis 2012, p. 81). През 1868 г. обаче е открито консулство в Русе и за пръв гръцки консул в града е назначен Самарас⁷. Създаването на това консулство вероятно е резултат от превръщането на Русе в столица на Дунавския вилает, след като през 1864 г. в Османската империя е приет Законът за новото административно деление и формирането на вилаетите. Определянето на града за столица на вилаета е поради добрата му свързаност с Европа, използването на р. Дунав като важна комуникационна артерия, близостта до румънските железници, които са свързани с европейската железопътна мрежа, и т.н. (Bakardzhieva & Yordanov 2001, pp. 28 – 29).

След превръщането на Русе в столица на вилаета бързо се увеличават чуждите представителства в него. Към съществуващите още от 40-те години на XIX в. австрийско и английско консулство през 1865 г. се добавят още руско и холандско, през 1866 г. – италианско, а през 1867 г. – френско и белгийско (Siromahova 1997, pp. 34 – 41). Несъмнено икономическите мотиви, както и желанието да се следи отблизо развитието на политическата обстановка в региона са причините за този консулски бум в града. Според първото преброяване, направено през 1865 г., Русе има 20 644 жители, от които 10 765 мюсюлмани, 7676 православни християни, 956 евреи, 778 арменци, 469 цигани и др.⁸ Възможно е някаква част от преброените 7676 православни християни да са гърци, но броят им е незначителен, защото гръцка община в Русе се създава едва през 1872 г.⁹ Очевидно откриването на гръцко консулство в града е свързано в много по-голяма степен с необходимостта от получаване на сведения от столицата на Дунавския вилает и защита на гръцките интереси в корабоплаването и търговията по река Дунав, отколкото със закрила на местна гръцка колония.

Непосредствено преди Освобождението на България Гърция има в българските земи две консулства от втори ранг – в Русе и в Пловдив, и

едно вицеконсулство във Варна¹⁰. Те са подчинени на гръцкото посолство в Константинопол, което чрез търговското си бюро изпълнява и функциите на генерално консулство. Правата на гръцките консулски служители в Османската империя са регламентирани през май 1855 г. Тогава с посредничеството на Великобритания и Франция Гърция сключва първия си търговски договор с Империята, който урежда въпросите, свързани с търговията, данъчното облагане, съдебните привилегии, акредитирането на дипломатически и консулски представители, таксите и др. Именно с договора от Канлъджа Гърция придобива всички права, с които съгласно режима на капитулациите се ползват европейските държави в отношенията си с Империята (Anagnostopoulou 1998, p. 388)¹¹. Постигнатите с Османската империя договорки са отразени в Закона за юрисдикцията и задълженията на консулските власти, обнародван на 20 ноември 1856 г. в Атина. В неговите 61 члена, разделени на три части (общи разпоредби, специални разпоредби и относно юрисдикцията), подробно са описани нотариалните и съдебните функции на консулските представители, както и обществените им задължения¹².

Сред най-важните актове, на които се основават действията на гръцките консулски служби в Османската империя, е законът от 1869 г., който частично урежда въпроса за поданството. С него османската власт признава гръцко поданство на всички, които са го придобили преди 1869 г. След тази година на лица, които са живели три години в Гърция, им се признава гръцко поданство в Гърция, но не и в Османската империя, където те продължават да се считат османски поданици. В резултат се създава икономически силна прослойка от хора, които като гръцки поданици се възползват от режима на капитулациите, а като бивши османски поданици им е разрешено да имат вложения в области, забранени за чужденци. Разпоредбите за поданството създават предпоставки за засилено проникване на гръцката национална идея в православните общности и за намеса на гръцките консулски власти в техните дела (Anagnostopoulou 1998, pp. 309 – 311).

От изложеното е видно, че през разглеждания период Гърция разполага с добре организирана консулска мрежа в българските земи, на която разчита за прокарване на политическите и икономическите си интереси. Активна е ролята на консулите за разпространяване на гръцкото влияние сред православно население и за защита на привилегированото положение на гръцките поданици. Мрежата от гръцки консулски служби се запазва и в новосъздадената на Берлинския конгрес (1878) българска държава, както и в автономната област Източна Румелия. Консулските представителства не променят и задачите си – да защитават интересите на гръцкото население пред властите, да алармират представителите на Великите сили при всеки

възможен случай за нарушаване на правата му, да събират и изпращат на информация на правителството си¹³.

След освобождението на България гръцката консулска мрежа претърпява няколко промени, наложени основно от променящата се политическа ситуация в региона. Например през 80-те година на XIX в. е понижен статутът на гръцкото дипломатическо представителство в Русе, след като градът влиза в границите на българската държава и престава да бъде водещ административен център на областта. Незначителният брой гърци в града, както и преориентирането на гръцката политика към Македония и Тракия предопределят превръщането на това дипломатическо представителство в почетно. По същата логика, но с обратен знак се развива гръцкото дипломатическо представителство в Пловдив. То е повишено в ранг генерално консулство, когато градът става столица на автономната област Източна Румелия, но не губи статута си след Съединението на областта с Княжество България през 1885 г. В най-голяма степен това се дължи на факта, че Гърция не признава акта на Съединението и гръцкото външно министерство настоява консулските му служби в бившата Източна Румелия да се обръщат по всички административни въпроси и към агентството в София, и към посолството в Константинопол, „на което са подчинени според закона“¹⁴. Статутът на дипломатическото представителство в Пловдив е понижен от генерално консулство на консулство едва в навечерието на Балканските войни, което вероятно се дължи на очертаващата се необходимост от българо-гръцки съюз срещу Османската империя.

БЕЛЕЖКИ/NOTES

1. Повече за термина „български земи“ виж Georgieva 1990. В настоящия текст с термина се означават териториите, които стават част от българската държава.
2. Подробно за развитието на гръцкия търговски флот и сравнението му с развитието на корабоплаването на другите държави в региона виж: Kostov 2017.
3. Андреас Пападопулос Вретос (1800 – 1876) от о. Итака, Йонийските острови, е два пъти гръцки вицеконсул във Варна (1848 – 1851; 1854 – 1855). Освен дипломат той е археолог и автор на книгата *La Bulgarie Ancienne et Moderne sous le rapport géographique, historique, archéologique, statistique et commerciale*, издадена в Санкт Петербург през 1856. Части от това съчинение са преведени в Danova 2016, р. 411 – 452, където се съдържа подробна биографична справка и библиография за А. Вретос и са цитирани изследвания, които се позовават на труда му.
4. ФЕК [Greek Government Gazette], № 98, 27.12.1877.

5. Πίναξ, των υπαγομένων εις το επί των Εξωτερικών Υπουργείων εμμίσθων και αμιστών αρχών. Εν Αθήναις: Εθνικό τυπογραφείο, 1888. [*List, of the salaried and unpaid authorities under the Ministry of Foreign Affairs*. Athens: National printing house, 1888].
6. Πίναξ, των υπαγομένων εις το επί των Εξωτερικών Υπουργείων εμμίσθων και αμιστών αρχών. Εν Αθήναις: Εθνικό τυπογραφείο, 1891 – 1892. [*List, of the salaried and unpaid authorities under the Ministry of Foreign Affairs*. Athens: National printing house, 1891 – 1892].
7. Дунав № 296, 24.07.1868.
8. Дунав № 24, 11.08.1865.
9. Това е годината, записана на печата на гръцката община, който се съхранява в: Държавен архив – Русе [ДА – Русе], фонд 43К, оп. 1, а.е. 1, л. 53. Благодаря на проф. Надя Данова за тази информация.
10. ФЕΚ [Greek Government Gazette], № 98, 27.12.1877.
11. Документите по този въпрос са публикувани в: *Διαπραγματεύσεις της εν έτει 1855 μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας συνομολογηθείσης Εμπορικής Συνθήκης*. Εν Αθήναις: Εθνικό τυπογραφείο, 1887. [*Negotiations of the Commercial Agreement concluded between Greece and Turkey in 1855*. Athens: National Printing Office, 1887].
12. ФЕΚ [Greek Government Gazette] № 76, 20.11.1856.
13. In: ф. 176К, оп. 1, а.е. 1338, л. 136 – 137. At: Централен държавен архив (ЦДА) [Central State Archives].
14. Писмо № 1643 от 20.06.1886 г. на министъра на външните работи в Атина до гръцкия дипломатически агент в София. In: фонд 1907К необработен. At: ЦДА.

ЛИТЕРАТУРА

- БАКЪРДЖИЕВА, Т.; ЙОРДАНОВ, С., 2001. *Русе. Пространство и история (краят на XIV в. – 70-те години на XIX в.). Градоустройство, инфраструктура, обекти*. Русе: Авангард принт. ISBN 954-954-826-0.
- ГЕОРГИЕВА, Ц., 1999. *Пространство и пространства на българите XV – XVII век*. София: Лик. ISBN 954-607-240-0.
- ДАНОВА, Н., 2016. *България и българите в гръцката книжнина (XVII – средата на XIX век)*. София: Парадигма. ISBN 978-954-326-270-0.
- КОСТОВ, А., 2017. *Транспорт и комуникации на Балканите (1800 – 1914)*. София: СУ „Св. Кл. Охридски“. ISBN 978-954-07-4342-4.
- ЛИБЕРАТОС, А., 2018. Гърците във Варна (XIX – XX в.). Аспекти на политическата и социалната демография. *Известия на държавните архиви*. Т. 115 – 116. ISSN 0323-9780.

- ЛИБЕРАТОС, А., 2019. *Възрожденският Пловдив: трансформация, хегемония, национализъм*. София: Гутенберг. ISBN 978-619-176-161-6.
- СИРОМАХОВА, Ж., 1997. *Русе през Възраждането. Икономика, просветен и културен живот, църковно-национални борби, революционно-освободително движение*. Русе: Дунав прес.
- ΑΝΑΓΝΟΣΤΟΠΟΥΛΟΥ, S., 1998. *Μικρά Ασία, 19ος αἰ – 1919: οι ελληνορθόδοξες κοινότητες. Από το μίλλετ των Ρωμίων στο Ελληνικό Έθνος*. Αθήνα: Ελληνικά γράμματα. ISBN 978-960-344-420-6.
- ΓΡΙΒΑ, Μ., 2008. *Το Υπουργείο Εξωτερικών 1833 – 2007. Η θεσμική οργάνωση*. Αθήνα: Παπαζήσης. ISBN 978-960-022-276-3.
- DE GOEY, F., 2014. *Consuls and the Institutions of Global Capitalism, 1783 – 1914*. London: Routledge. ISBN 978-036-766-912-6.
- DRIAULT, È., 1925. *Histoire diplomatique de la Grece de 1821 a nos jours*. Tome II – La regne d' Othon – la Grande idée (1830 – 1862). Paris: Les Presses Universitaires de France.
- KOUTZAKIOTIS, G.; KONSTANTINOVA, Y., 2017. Réseaux consulaires, protection et interculturalité dans les Balkans (XVIIe – XXe siècles). *Études Balkaniques*, T. 22, no. 1. ISBN 978-291-086-022-6.
- LYBERATOS, A., 2013. The Usury Cases of the Black Sea Region: State Legitimation and Bourgeois Rule of Law in 19th century Dobrudzha. *Etudes Balkaniques*, no. 3 – 4. ISSN 0324-1645.
- ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ, Ι., 2012. *Μικρή, περήφανη πατρίδα. Ο κόσμος των Ελλήνων διπλωματικών και προξενικών υπαλλήλων στα Βαλκάνια και την καθ' ημάς Ανατολή 1830 – 1853*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press. ISBN 978-960-122-121-2.
- PAPADOPOULOS-VRETOS, A., 1856. *La Bulgarie Ancienne et Moderne sous le rapport géographique, historique, archeologique, statistiqueet commerciale*. Saint-Petersbourg.
- ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΗ-ΜΟΥΣΙΟΠΟΥΛΟΥ, Κ., 1976. *Ελληνικά προξενεία στη Θράκη*. Αθήνα, x.o.
- ULBERT, J.; LE BOUEDEC, G., 2006. *La fonction consulaire à l'époque moderne. L'affirmation d'une institution économique et politique (1500–1800)*. Rennes: Presses universitaires de Rennes. ISBN 978-275-353-177-2.
- ULBERT, J.; PRIJAC, L., 2010. *Consuls et services consulaires au XIXe siècle*. Hambourg: DobuVerlag. ISBN 978-393-463-228-8.

REFERENCES

- ANAGNOSTOPOULOU, S., 1998. *Asia Minor, 19th century – 1919: the Greek Orthodox communities. From the millet of the Romans to the Greek Nation*. Athens: Ellinika grammata. [in Greek] ISBN 978-960-344-420-6.

- BAKARDZHIEVA, T.; YORDANOV, S., 2001. *Ruse. Space and history (end of the 14th century – 70s of the 19th century). Urban planning, infrastructure, sites*. Ruse: Avangardprint. [in Bulgarian] ISBN 954-954-826-0.
- DANOVA, N., 2016. *Bulgaria and the Bulgarians in the Greek literature (17th – middle of the 19th centuries)*. Sofia: Paradigma. [in Bulgarian] ISBN 978-954-326-270-0.
- DE GOEY, F., 2014. *Consuls and the Institutions of Global Capitalism, 1783 – 1914*. London: Routledge. ISBN 978-036-766-912-6.
- DRIAULT, È., 1925. *Histoire diplomatique de la Grece de 1821 a nos jours*. Tome II – La regne d' Othon – la Grande idée (1830 – 1862). Paris: Les Presses Universitaires de France.
- GEORGIEVA, T., 1999. *Space and Spaces of the Bulgarians 15th – 17th centuries*. Sofia: Lik. [in Bulgarian] ISBN 954-607-240-0.
- GRIVA, M., 2008. *The Ministry of Foreign Affairs 1833 – 2007. The institutional organization*. Athens: Papazisi. [in Greek] ISBN 978-960-022-276-3.
- KOSTOV, A. 2017., *Transport and Communications in the Balkans (1800 – 1914)*. Sofia: St. Kl. Ohridski. [in Bulgarian] ISBN 978-954-07-4342-4.
- KOUTZAKIOTIS, G.; KONSTANTINOVA, Y., 2017. Réseaux consulaires, protection et interculturalité dans les Balkans (XVIIe – XXe siècles). *Études Balkaniques*, T. 22, no. 1. ISBN 978-291-086-022-6.
- LYBERATOS, A., 2013. The Usury Cases of the Black Sea Region: State Legitimation and Bourgeois Rule of Law in 19th century Dobrudzha. *Etudes Balkaniques*, no. 3 – 4. ISSN 0324-1645.
- LYBERATOS, A., 2018. The Greeks in Varna (19th – 20th centuries). Aspects of political and social demography. *Izvestia na darzhavnite arhivi – State Archives Notices*. T. 115 – 116. [in Bulgarian] ISSN 0323-9780.
- LYBERATOS, A., 2019. *Plovdiv during the Revival: transformation, hegemony, nationalism*. Sofia: Gutenberg. [in Bulgarian] ISBN 978-619-176-161-6.
- MICHAILIDIS, I., 2012. *Small, proud homeland. The world of Greek diplomats and consuls in the Balkans and the Middle East 1830 – 1853*. Thessaliniki: University Studio Press. [in Greek]. ISBN 978-960-122-121-2.
- PAPADOPOULOS-VRETOS, A., 1856. *La Bulgarie Ancienne et Moderne sous le rapport géographique, historique, archeologique, statistique et commerciale*. Saint-Petersbourg.
- PAPATHANASI-MOUSIOPOULOU, K., 1976. *Greek consulates in Thrace*. Athens. [in Greek].
- SIROMAHOVA, Z., 1997. *Ruse during the Revival. Economy, educational and cultural life, church and national struggles, revolutionary and liberation movement*. Ruse: Danube Press. [in Bulgarian].

- ULBERT, J.; LE BOUEDEC, G., 2006. *La fonction consulaire à l'époque moderne. L'affirmation d'une institution économique et politique (1500 – 1800)*. Rennes: Presses universitaires de Rennes. ISBN 978-275-353-177-2.
- ULBERT, J.; PRIJAC, L., 2010. *Consuls et services consulaires au XIXe siècle*. Hambourg: DobuVerlag. ISBN 978-393-463-228-8.

THE GREEK CONSULAR NETWORK IN BULGARIAN LANDS BEFORE THE LIBERATION

✉ **Prof. Yura Konstantinova, DSc.**

Institute of Balkan Studies & Centre of Thracology
Bulgarian Academy of Sciences
45, Moskovska St.
1000 Sofia, Bulgaria
E-mail: yura.konstantinova@balkanstudies.bg